

DONES TRANSFORMANT L'ECONOMIA

MAGDALENA LEÓN

Quito, Equador

La Xarxa Llatinoamericana de Dones Transformant l'Economia, REMTE pel seu nom en espanyol, es va constituir el 1997, amb l'objectiu de contribuir a l'apropiació crítica de l'economia per part de les dones, a través de la generació d'idees, debats, accions i iniciatives polítiques.

En formen part col·lectius de 10 països: Bolívia, Brasil, Colòmbia, Costa Rica, Equador, El Salvador, Mèxic, Perú, Veneçuela i Xile; hi conflueixen dones urbanes i rurals, organitzacions de base, ONG i acadèmiques relacionades amb la construcció del moviment feminista.

La xarxa comparteix àmplies iniciatives de lluita contra el neoliberalisme i el "lliure comerç", el deute i la militarització, a les quals hi aporta des de la seva visió feminista. Està present en processos com ara la Marxa Mundial de les Dones, el Fòrum Social Mundial –forma part del seu Consell Internacional–, l'Assemblea de Moviments Socials, l'Aliança Social Continental, la Minga Informativa dels Moviments Socials, entre d'altres.

La REMTE ja ha complert deu anys. La seva existència coincideix amb un període tan intens en la realitat de la regió, que amb prou feina ens hem pogut girar per veure'l. Les condicions han variat de tal manera que ara ja estem donant passos en un camí vers un altre model econòmic, en un punt d'inflexió que, finalment, ens distancia del neoliberalisme.

Per arribar fins aquí, ha calgut reivindicar la política i reapropiar-nos de l'economia com a països, com a pobles i, molt especialment, com a dones. Si el capitalisme i el seu discurs econòmic convencional han desconegut l'estatus econòmic d'activitats i relacions que no estan en el mercat, aquesta perspectiva es va dur a l'extrem en la fase neoliberal. La delimitació d'economia i política econòmica va ser contundent: n'eren part els afers de corporacions i empreses, finances, comerç, competitivitat. S'ha arribat, fins i tot, a naturalitzar l'equivalència entre economia i mercat, proposant la primera segueix un curs evolutiu que ens condueix inevitablement a la fase neoliberal, globalització inclosa (avui fins i tot s'ha inventat la "neuroeconomia" per biològitzar les conductes econòmiques, assumint que les neurones reaccionen seguint determinats patrons, davant del diner, per exemple, per prendre decisions econòmiques).

L'economia va aparèixer així com un context incontrolable, aliè, al qual ens hem d'adaptar. A la gent en general i a les dones en particular ens corresponia el terreny social, cap on es van derivar afers econòmics fonamentals com el treball, la feina, la pobresa

(que ara es vol "combatre", paradoxalment, aprofundint el model).

Per la seva banda, el moviment de dones, per diversos factors, havia centrat els seus esforços en temes vinculats amb la participació política, la violència de gènere, els drets sexuals i reproductius, en els quals s'han registrat avenços de significació històrica. L'economia no va tenir un lloc prioritari en aquesta agenda, però els assoliments senyalats ens han permès interpretar-la des d'altres bases, des d'una visibilitat guanyada, des d'unes relacions de poder ja desestabilitzades.

Així doncs, en aquests deu anys, hem transitat per un escenari travessat per factors de diferent signe respecte del nostre estatus com a actores econòmiques: la dissociació entre dones i economia imposada per tota una història de desconeixement i injustícies, ara adquiria el pes neoliberal, però alhora l'economia es posava al capdavant en l'agenda dels pobles de la regió, i ens havíem enfortit com a actores polítiques. Resultava imperatiu reapropiar-nos de l'economia.

Què implica aquest repte de reapropiar-nos de l'economia? Hi ha diverses dimensions en joc. a) El coneixement i pensament econòmics, que tendeixen a invisibilitzar les feines de les dones, el teixit social subjacent que permet mobilitzar recursos orientats a atendre necessitats de vida, les aportacions que generen; cal consolidar el pensament propi, basat en el feminisme com a discurs crític, per tal que les experiències de les dones siguin vàlides teòricament, per

visualitzar les rutes del canvi –d’abast civilitzatori– indispensable per sortir del model explotador, depredador i injust que coneixem. b) Les relacions econòmiques, els trets de gènere de les quals són presents des dels nivells personals fins el mundials; ens cal fer visibles aquests trets per redefinir relacions, pràctiques i institucions econòmiques. c) Els rols de les dones, marcats per la desigualtat i la discriminació, que ens calen superar, evitar que es reproduïxin o es reinventin. d) Les polítiques i decisions que determinen el curs de l’economia, en les quals tenim dret a participar-hi convertint-les en eines de transformació.

És un repte l’abast del qual s’ha anat definint i fent complex en la pràctica i en la reflexió internes, així com en les riques interaccions que s’han produït en processos mundials i regionals dels que en som part: el Fòrum Social Mundial, el Fòrum Social de les Amèriques, la Marxa Mundial de les Dones, la Campaña Continental contra l’ALCA i els TLC –que avui es centra en la Integració dels Pobles–, les iniciatives contra el deute i la militarització.

Aquí la dimensió política ha sigut clau, ja que es tracta de la construcció col·lectiva d’agendes, de la recerca d’un projecte polític de canvi, i d’eines per dur-lo endavant, de trobades i d’aliances en un marc de diversitats. És essencialment política la resposta al poder en les seves diverses expressions, entre elles el poder patriarcal. Aquest apropament integral a la política fins i tot ha remogut pràctiques i imaginaris en l’entorn d’organitzacions i entitats que comparteixen aquests espais de canvi. Així, “de portes endins”, l’agenda feminista ja està deixant de ser afer de les dones, s’està convertint en un tema de tothom.

El marc de la resistència al “lliure comerç” i als seus instruments (ALCA i TLC, principalment) va ser decisiu per actualitzar la visió dels nexes entre capitalisme i patriarcat, per confirmar que és impossible conjugar igualtat de gènere amb model neoliberal. No es pot aguantar gaire temps algun intent “d’afegir” gènere i clàusules socials als tractats comercials. Les anàlisis i experiències en tots els països de la regió sotmesos a l’ajustament i l’obertura comercial, han sigut contundents en mostrar que el model ineficient i depredador imposat s’aguanta, principalment, en la feina subpagada i no pagada de les dones, que resulta ser, alhora, factor de “competitivitat” i garantia per al sosteniment de la vida.

En aquest trajecte les aliances més properes entre dones han seguit un camí gairebé “natural”: s’han donat entre grups i processos que assignen prioritat a l’economia, que confronten de manera directa les variades formes de mercantilització de la vida, que proposen canvis profunds que només es poden impulsar reorientant els objectius mateixos de l’economia vers la cura i reproducció de la vida. Així, en escenaris regionals i mundials, actuem conjuntament amb la Marxa Mundial de les Dones, la Via Camperola i la CLOC, ALAI Dones, el Diàleg Sud-Sud, LGBT...

En aquest repte de construir un altre model econòmic, centrat en l’economia per la vida, convergeixen i adquireixen un altre sentit les iniciatives i experiències múltiples que realitzen en els seus països i localitats els grups de la Xarxa, i les que es comparteixen regionalment. A aquesta escala, per exemple, impulsem iniciatives de formació, com el recent curs regional (amb fases virtual i presencial) sobre economia feminista, o com l’Escola Mesoamericana de Dones. Tenim ganes, també, de concloure una proposta d’integració generadora d’igualtat, que s’assenti de veritat en els principis feministes de solidaritat, cooperació i reciprocitat.

També tenen aquest sentit de transformació profunda les accions d’incidència i participació en política pública: a l’Equador, la REMTE col·labora amb el Ministeri d’Economia i Finances en la definició d’estratègies de canvi; ja es va donar un pas important amb la creació de la Sotsecretaria d’Economia Solidària, que reconeix la feina de les dones i a les llars com a unitats econòmiques, i planteja com a objectiu central la igualtat econòmica de gènere. Al Brasil, la Xarxa també assessora diversos processos de política econòmica nacional i local, alhora que reflexiona, es mobilitza, i promou projectes autogestionats per dones. A El Salvador s’impulsen experiències innovadores d’economia local; a Bolívia i Veneçuela els grups intervénen en els intensos processos de canvi, buscant el protagonisme de les dones.

Només són exemples que mostren les múltiples cares de la reapropiació de l’economia, que és alhora la seva transformació per construir una realitat justa i diferent per a nosaltres i per a tothom.